

Az idegenforgalmi adó volumenének és felhasználásának területi különbségei, 2000–2013

Analysis of The Tourism Tax Between 2000 and 2013 in Hungary

M. Barna Katalin

Pannon Egyetem

E-mail:

barna.katalin@gtk.uni-
pannon.hu

Papp Zsófia

Pannon Egyetem

E-mail: papp@turizmus.uni-
pannon.hu

Kulcsszavak:

idegenforgalmi adó,
településszintű rangsor,
szűkített településlista,
húzó települések,
Budapest

Az idegenforgalmi adó (ifa) az egyik legvitatottabb adónem, ugyanis még a szakmában sincs egyetértés arról, hogy az ebből származó bevételt milyen célra használják: az kifejezetten a turizmus fejlesztését szolgálja, vagy kerüljön bele az önkormányzati költségvetés „nagy kalapjába”. Az egyes települések különböző turisztikai adottsággal és eltérő nagyságú ifabevétellel rendelkeznek, így a szakmai vitában részt vevők ettől függően teszik le a kérdésben a voksukat az egyik, illetve a másik felhasználási cél mellett. Tanulmányukban a szerzők arra vállalkoztak, hogy bemutassák ezen adónem rendeltetését a helyi adók rendszerében, 2000 és 2013 közötti volumenét és felhasználását, különös tekintettel a települési szintű különbségekre.

A szerzők nem támaszkodhattak széles körű szakirodalomra, elemzésüket így a törvényi és rendeleti háttéren kívül elsősorban a világhálón megjelenő nem tudományos, de aktuális és hiteles információkat tartalmazó cikkekre alapozták.

The tourism tax is one of the most disputed tax form in Hungary. There is no agreement on the goals of this tax – even within professional circles. The question is if it should serve as a base for tourism development or it should be only a part of the whole budget of local governments. Each settlement has different facilities for tourism and also different amount from this kind of tax, so professionals vote in favour of one or the other side depending on these factors. The authors' objective is to place this tax into the system of local taxes and to show the tax revenue differences among the settlements in between the years of 2000 and 2013 – to make the dilemma more understandable.

Keywords:

tourism tax,
settlements ranking,
short list of settlements,
key settlements,
Budapest

Concerning tourism tax there is no literature base, therefore the analyses were built on the legal background and articles from the world wide web, which may be not scientific but include up-to-date and authentic information.

Beküldve: 2017. január 17.

Elfogadva: 2017. március 9.

Bevezetés

A helyi önkormányzatok feladata a közügyek gyakorlása, a lakosság által választott polgármester és a helyi képviselők által. A helyi adókról szóló *1990. évi C. törvény* lehetőséget biztosít az önkormányzatoknak arra, hogy az abban szabályozott adókat – vagy azok valamelyikét – bevezesse, módosítsa, illetve a bevezetett adót hatályon kívül helyezze, valamint rendeletet alkosson az adózás rendjéről szóló törvényben nem szabályozott eljárási kérdésekben. A törvény tehát megteremti azt a lehetőséget, hogy a helyi önkormányzatok a helyi adóztatási rendszeren keresztül a gazdasági és a társadalmi jólétet növeljék. Az egyes településeken befolyt ifa és az ezt kiegészítő állami támogatás felhasználásáról ugyanis a helyi önkormányzatok döntenek, a helyi településfejlesztési céloknak megfelelően (Csizmadiáné et al. 2015). Azzal, hogy a szálláshely akkor is kötelezett megfizetni ezt az adót az önkormányzatnak, ha annak beszédését elmulasztotta, így gyakorlatilag kétféle ösztönző hatása is van ennek az adónemnek:

- A szálláshely-szolgáltatóknak az oda látogatóktól be kell szednie az ifát, mert ha ezt nem teszi, akkor ez többletkiadást jelent számára.

– A befizetett adó megtérül, hiszen annak összege „helyben marad”, hozzájárulva ezzel az adott település fejlődéséhez.

Az ifa említett tulajdonságai alapján, a 2000 és 2013 közötti időszak vizsgálatával, a szerzők választ keresnek a következő kérdésekre:

- országos szinten mekkora a volumene a települések szálláshelyei által befizetett ifának;
- a települések mekkora hányada szedi be évről évre ezt az adónemet;
- melyek a „húzó” települések, amelyek jelentős mértékben járulnak hozzá az ifa országos volumenéhez.

Az idegenforgalmi adó szerepe a helyi adók rendszerében

Az ifa nem a rendszerváltás sajátossága, ugyanis Balatonalmádiban már a XIX. század végén az Almádi Fürdő Rt. ún. kurtaxát szedett be. 1919 és 1945 között a egyes adók között idegenforgalmi járulékot és gyógy- és üdülõhelyi díjat is kivetettek (Nagy 2013). A széles körû helyi adózást azonban csak az 1990-es évektõl kezdõdõen vezették be. Az állami feladatvállalás szûkülésével az önkormányzatokra egyre nagyobb teher hárult, és emiatt hazánkban a helyi önkormányzatok által ellátandó kötelező feladatkör igen széles.

A rendszerváltást követõen, az önkormányzati rendszer kialakításával egy idõben (1990. évi LXXV. törvény) született meg a helyi adókról szóló törvény (1990. évi C. törvény). A helyi adórendszer célja a helyi önkormányzat gazdálkodásának megala-
pozása és egyúttal a központi költségvetéstõl való függõségének gyengítése. A tör-
vényvel az önkormányzatok valós jogalkotási szerephez jutottak, és bármikor dönt-
hetnek a helyi adó bevezetésérõl.

A törvény keretei között – a meghatározott maximummal – az önkormányza-
toknak tehát lehetõségük van adót kivetni, a helyi sajátosságok figyelembevételével.
Az önkormányzatok gazdálkodását így három bevételi forrás biztosítja:

- állami támogatások,
- átengedett és megosztott bevételek (például gépjármûadó, személyi jövedelem-
adó),
- saját bevételek (például helyi adók).

Azokat az adókat nevezzük tehát helyi adóknak, amelyeket az önkormányzat az illetékességi területén szedhet, az önkormányzat képviselõ-testülete által alkotott (helyi adókról szóló) rendelet alapján. Ebbõl a meghatározásból egyenesen követke-
zik, hogy a helyi adó egy olyan eszköz, amelyet az önkormányzatok saját bevételei
közé sorolhatunk, hiszen döntési jogkörrel rendelkeznek a helyi adó mértékének
meghatározása tekintetében. Fiskális jellegébõl fakadóan a helyi adók a helyi közfel-
adatokat ellátásához nyújtanak forrást (Kecscõ 2015). A *fiskális funkció* mellett azon-
ban megjelenik a *haszonelvû adóztatás* is, amely azon alapszik, hogy aki önkor-
mányzati szolgáltatást vesz igénybe, attól joggal elvárható, hogy hozzá is járuljon a

közterhekhez. A haszonelvű adóztatás célja tehát az adózási morál erősítése és a bevonható források nagyságának növelése.

Az önkormányzat a helyi adók következő három típusának bevezetésére jogosult: vagyoni típusú adók, kommunális típusú adók, helyi iparűzési adó. Emellett 2015-től, bármelyik településnek van lehetősége települési adót kivetni. Magyarországon 2015-ben 16 település¹ élt ezzel a lehetőséggel, és földadó, termőföldadó, magas építmények adója, útdadó földtulajdonra, települési adó és ebadó címén vezettek be adónemeket (www.ado.hu 2015/1).

Az ifa a helyi adók rendszerében a kommunális típusú adók közé tartozik, és 2011. január 1-jéig kétféle módon lehetett kivetni:

- 1) Egyrészt adókötelezettség terheli azt a magánszemélyt, akinek nem lakásnak minősülő, de üdülésre, pihenésre szolgáló ingatlana van. Az ifának ez a fajtája 2011. január 1-jétől már nincs hatályban, ennek ellenére – az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) adatbázisa szerint – 2011 és 2013 között alkalmazása számos településen megfigyelhető (1. táblázat).

1. táblázat

Ingtatlanra vonatkozó idegenforgalmi adót kivető települések száma

Number of settlements levying tourism tax to property

Év	Település
2011	120
2012	93
2013	84

Az adatok forrása: www.teir.hu (2016).

- 2) Másrészt adókötelezettség terheli azt a magánszemélyt is, aki nem állandó lakosként, az önkormányzat illetékességi területén legalább egy vendégéjszakát eltölt. Az adó alapját a megkezdett vendégéjszakák száma vagy a megkezdett vendégéjszakára jutó szállásdíj képezi. Mértéke tekintetében felső limitet határoz meg a törvény, ami a 2017. március 1-jén hatályos rendelkezések szerint 300 forint /személy/vendégéjszaka, illetve a megkezdett vendégéjszakára jutó szállásdíj esetén az adóalap 4%-a (1990. évi. C. törvény). 2005-től az önkormányzatoknak lehetőségük van arra is, hogy a törvényi maximumot átlépjék, ha azt az infláció indokolja.

Adómentességet élveznek:

- a 18 éven aluliak;
- a fekvőbeteg-szakellátásban vagy szociális intézményben ellátott személyek;

¹ Apaj, Balatonfüred, Balmazújváros, Csopak, Egyek, Hajdúhadház, Hajdúnánás, Karád, Kesztlőc, Kisvásárhely, Mikepércs, Somogytúr, Súr, Szalapa, Zalaapáti, Zsombó.

- a közép- és felsőfokú oktatási intézmény tanulói vagy hallgatói jogviszonya alatt állók akkor, ha szakképzés keretein belül tartózkodnak az önkormányzat illetékességi területén, és töltenek ott legalább egy vendégéjszakát;
- az üdülő tulajdonosa vagy annak használati joggal rendelkező hozzátartozói;
- egyházi jogi személy tulajdonában levő épületben megszálló, a hitéleti tevékenységben részt vevő személyek (1990. évi C. törvény).

Az ifáról a szálláshelyek nyilvántartást vezetnek, amelynek alapján havonta adóbevallást készítenek, és befizetik az adó összegét.

Az ifa jelentősége napjainkban egyre nagyobb. A turizmus 2020-ra kitűzött céljának megvalósításához pénzügyi forrásra is szükség van, ebben központi szerep jut a vizsgált adónemnek. A koncepció egyértelműen megfogalmazza, hogy az ifa legfontosabb célja a turizmus fejlesztése. Ezért fontos, hogy „*az önkormányzatok felismerjék a turizmusba visszaforgatott források – más ágazatoknál nagyobb multiplikatőrrel bíró – gazdaságösztönző, munkahelyteremtő hatását*” (Nemzeti Turizmusfejlesztési Koncepció, 2014–2020).

2015-ben 787 település vetette ki az ifát, amelynek legkisebb mértéke 50 forint/fő/nap. A minél nagyobb mértékű visszaforgatás a települések versenyképességét és egyben területi fejlettségi szintjét is emelheti (Sarudi–Molnár 2004).

A 2015. évi adatok alapján megállapíthatjuk, hogy hazai települések átlagosan 275 forint/fő/nap mértékű ifát vetettek ki. A jelenleg hatályos törvényi maximumot (505 forint/fő/nap) Gyöngyös vetette ki, majd sorrendben Szentgotthárd, Tapolca, Martfű, Mórahalom, valamint Tihany követte (500 forint/fő/nap) (2. táblázat).

2. táblázat

Az idegenforgalmi adót kivető települések száma és megoszlása az adó mértéke szerint, 2015

Number and distribution of settlements levying tourism tax by the extent of tax, 2015

Adó mértéke, forint/fő/nap	A települések	
	száma	megoszlása, %
50–99	12	1,52
100–399	663	84,24
400–496	106	13,47
500	5	0,64
505	1	0,13
<i>Összesen</i>	<i>787</i>	<i>100,00</i>

Az adatok forrása: www.ado.hu (2015/1).

Számos önkormányzat döntött az ifa mértékének emeléséről. Ez egyrészt azzal is magyarázható, hogy miután ez az adónem nem az adott településen élők ter-

heli, ezért annak emelését könnyebben el lehet fogadtatni velük (www.ado.hu 2015/2–6).

Másrészt a legmagasabb adót kivető települések listájából is megállapíthatjuk, hogy például Martfűt 2010 óta, Gyöngyösön és Mórahalmon 2011 óta, Tihanyban pedig 2012 óta nem emelték annak mértékét, így a 2015. január 1-jétől hatályba lépő változások időszerűek voltak (www.ado.hu 2015/2–6).

Harmadrészt pedig az ifa támogatási eszközként is funkcionál. Ez azt jelenti, hogy azok az önkormányzatok, amelyek ifát szednek, 2015-ig támogatási igényt nyújthattak be annak differenciált kiegészítésére – egyéb feltételek teljesülése mellett – a Nemzetgazdasági Minisztériumhoz. Az ifa differenciált támogatása ugyanis Magyarország költségvetésének része, a rendelkezésre álló keret 2015-ben 360 millió forint volt, amelyből a fővárosi önkormányzatok összesen 50 millió forintra, a vidéki helyi önkormányzatok pedig 310 millió forintra nyújthattak be igényt (www.kormany.hu 2015/1). A differenciált támogatás egyik fő célja turisztikai desztináció menedzsment (TDM-) szervezethez és annak tevékenységéhez köthető kiadások finanszírozása, valamint turisztikai információs iroda – vagy a Magyar Turizmus Zrt.-vel névhasználatról szóló szerződést kötött iroda (Tourinform iroda) – fenntartása volt. Emellett lehetőség volt rendezvényekkel kapcsolatos költségek finanszírozására (például kulturális, lovas, kerékpáros, vízi, falusi, ökoturisztikai, gasztronómiai rendezvények szervezése, lebonyolítása stb.) és a településkép turisztikai célú fejlesztésére is (például virágosítás, parkosítás, tájékoztató táblák kihelyezése, utcanévtáblák kihelyezése, cseréje).

A település turisztikai jellegű marketingkiadásaira (például turisztikai kiadványok készítése, terjesztése, turisztikai térképek készítése), valamint az épített örökség védett elemeinek helyreállítására és a nagyközönségnek való bemutathatóvá tételére irányuló tevékenység költségeire is lehetett fordítani a támogatást. Kiemelendő az is, hogy azok az önkormányzatok, amelyek már regisztrált TDM-szervezet tagjai, 20%-kal növelt értékre nyújthattak be támogatási igényt (www.kormany.hu 2015/2).

Ezek alapján nem kérdéses, hogy az ifa egyértelműen a turizmushoz köthető forrást jelent, viszont a befolyt összegeket ezen ágazatba kevés hazai település fordította vissza. Ennek főként az az oka, hogy bár az önkormányzatnak a beszedett adó összegéről évente tájékoztatnia kell a helyi lakosságot, azonban az adóbevételek felhasználásáról nem kell számot adnia (Péter et al. 2015). Az adó összege így legtöbbször a finanszírozási rések betömésére szolgál, emiatt napjainkban is gyakran vitatott az a megközelítés, mely szerint ez a fajta felhasználás is (tehát a gazdaságfejlesztés) egyértelműen támogatja a helyi turizmus fejlesztését (például közvilágítás modernizálása). A viták nyomán kialakult egy olyan nézőpont is, miszerint érdemes lenne megszüntetni az ifát és a hozzá kapcsolódó állami kiegészítéseket, hiszen a helyi adónak ez a típusa ágazati különadóvá vált, csökkentve ezáltal a turizmusból származó forrásokat. Ehhez kapcsolódva 2015 nyarán olyan hírek láttak napvilágot, miszerint eltörlik az ifát. Ezt a hírt a Nemzetgazdasági Minisztérium megcáfolta és egyúttal megerősítet-

te, hogy mind az ifa, mind annak állami kiegészítése megmarad (www.hvg.hu 2015; www.kormany.hu 2015/2). A települési önkormányzatok üdülőhelyi feladatainak támogatását ennek megfelelően a *2016. évi XC. törvény 2. melléklete* tartalmazza, mely szerint az ifát szedő önkormányzatok adóforintonként 1 forint kiegészítésben részesülhetnek:

„A központi költségvetés támogatást biztosít a települési önkormányzatoknak az üdülővendégek tartózkodási ideje alapján beszedett idegenforgalmi adó 2015. évi tény adatai alapján. Késedelmi pótlék, bírság alapján nem igényelhető a hozzájárulás.” (2016. évi. XC. törvény)

A törvény melléklete szerint 2017-től kiegészítésre és nem differenciált támogatásra számíthatnak a települések. Ez pedig a támogatás mértékének csökkenését jelenti, ugyanis korábban adóforintonként 1,55 forint volt a kiegészítés mértéke. A csökkentés oka a költségvetésben bekövetkezett forrásátrendeződés, amelyet a köznevelési működtetési feladatok állami átvállalása okoz. A kiegészítés csökkentését azonban a következőkkel kompenzálták (www.adozona.hu 2016):

- a turisztikai célelőirányzat 11 milliárd forintra emelkedett;
- további 10 milliárd forint jut turisztikai fejlesztésekre;
- emelkedett az ifa maximuma, a szállásdíjak 4,6%-át vethetik ki a szálláshelyek a korábbi 4% helyett (www.ado.hu 2017).

A kompenzáció azonban nem nyugtatja meg azokat az önkormányzatokat, amelyek a befolyt ifából és az azt kiegészítő összegből fejlesztették például az utakat, a strandokat. Bár a támogatás mértékének 55 filléres csökkentése nem tűnik jelentősnek, de számítások szerint egy Balatonalmádi turisztikai nagyságrendű településnek ez 20–25 millió forintos kiesést jelent. A forráskiesésnek pedig figyelemre méltó következményei lehetnek, mert ha a településeken nem akarják a szolgáltatások színvonalát csökkenteni, akkor valahonnan elő kell teremteni a kieső összegeket. Az árak, az adók emelése mellett előfordulhat az is, hogy a korábban ingyenes szolgáltatásokért a jövőben fizetniük kell majd a vendégeknek (például szabadstrand, parkolás stb.) (www.omegahirek.hu 2016).

A forráskiesés hatásairól már vannak tapasztalatok, hiszen 2015-ben az 1,55 forintos kiegészítés is szigorú szabályokhoz lett kötve. A 2013. évi tényadatoktól függött az, hogy melyik település igényelhetette a kiegészítést. A 2013-ra vonatkozóan nagyobb volumenű iparüzési adót beszedő települések nem részesültek az 1,55 forintos kiegészítésben. Vannak olyan gyógyhelyek, amelyek 200 millió forintnyi kiegészítéstől esnek el, de nagyobb települések is körülbelül 60–80 millió forinttól. Előfordulnak olyan települések is, amelyek ennek ellenére sem érzik veszélyben a turisztikai szolgáltatások akár ár-, akár minőségi színvonalát (Wagner 2015).

Hajdúszoboszlón például a TDM-szervezetet nem érinti az elvonás, mert nem az ifával arányosan, hanem fix összegben kap támogatást az önkormányzattól.

Eger esetében viszont már csökkentett előirányzatokkal kellett a költségvetést tervezni, és a korábbi évek maradványösszegét is fel kellett használni. Azonban sem

a marketingre szánt összegeket, sem a TDM-szervezet támogatását nem szándékozik a város vezetése csökkenteni (Wagner 2015).

Az idegenforgalmi adó volumene és az azt kivető települések jellemzői

Volumen

Az elemzés alapjául a TeIR helyi adókat tartalmazó adatbázisa szolgált. Az ifa volumenét és megoszlását valamennyi település tekintetében vizsgáltuk. A 2000 és 2013 közötti idősort időbeli és területi, valamint dinamikus viszonyszámok, mértani átlag, trendelemzés, korreláció- és regresszióanalízis alkalmazásával, valamint rangsorok képzésével elemeztük:

- dinamikus viszonyszámok és mértani átlag segítségével az egyes időszakok közötti különbségeket,
- trendelemzés alapján az idősorban rejlő tendenciákat,
- korreláció- és regresszióanalízis segítségével a keresztmetszeti adatok közötti összefüggéseket,
- rangsorképzéssel pedig az egyes települések rangsorban elfoglalt helyzetének változását (Molnár 2016).

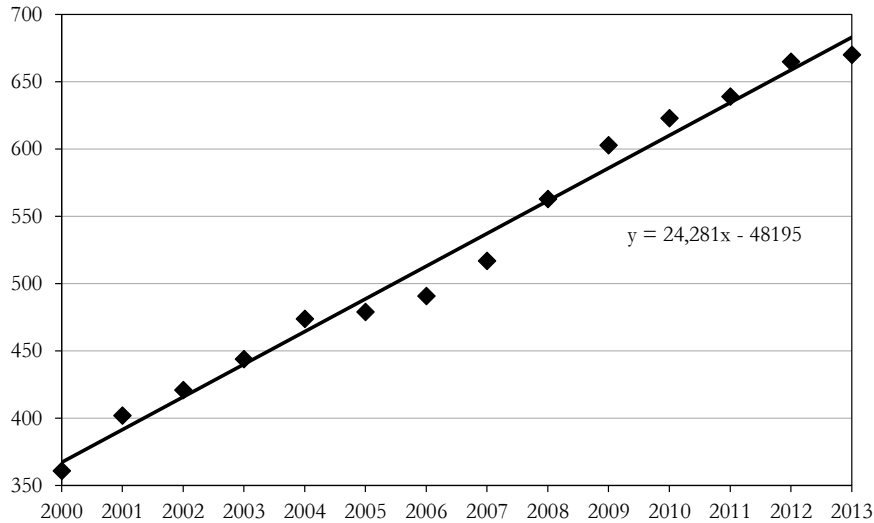
Az ifát azonban nem minden település veti ki, így ezeket a településeket kizártuk a vizsgálatból. 2013-ban 3154 település mindössze 21%-a vetette ki ezt az adónemet, arányuk a vizsgált időszak kezdetéhez képest 9 százalékponttal emelkedett. A vizsgált időszakban évente átlagosan 4%-kal növekedett az ifát kivető települések száma. Az adatsorra kis hibával ($V_s = 2,4\%$; $p < 5\%$) illeszthető lineáris trendfüggvény béta paramétere ($\beta = 24,28$; $p < 5\%$) alapján megállapítható, hogy az elkövetkező években várhatóan nő az ifát kivető települések száma (1. ábra).

A befizetett ifa volumene több évben is csökkent az előző évhez viszonyítva. A legnagyobb mértékű (14%) visszaesés 2011-ben volt, amikor a társasági adó és a jövedéki adó is csökkent. Azt azonban meg kell jegyeznünk, hogy a csökkenések ellenére az ifából 2013-ban befolyt összeg jelentősen meghaladta a 2000. évit. Ennek hátterében az állt, hogy az ifabevétel dinamikusán, évente átlagosan 4%-kal (206 ezer forint) növekedett (2. ábra).

A vizsgált adónemet kivető települések folyamatosan növekvő számának (1. ábra) és az ifabevétel (2. ábra) összehasonlítása azt mutatja, hogy nem törvényszerű az, hogy a nagyobb településszám nagyobb adóbevételt eredményez országos szinten. Ez három időszakban is megfigyelhető volt: 2000 és 2002; 2008 és 2009, valamint 2010 és 2011 között. A korrelációs együttható alátámasztja az említett jelenséget, értéke ($r = 0,89$; $p < 5\%$) szoros, pozitív, de nem kizárólagos összefüggésre utal.

1. ábra

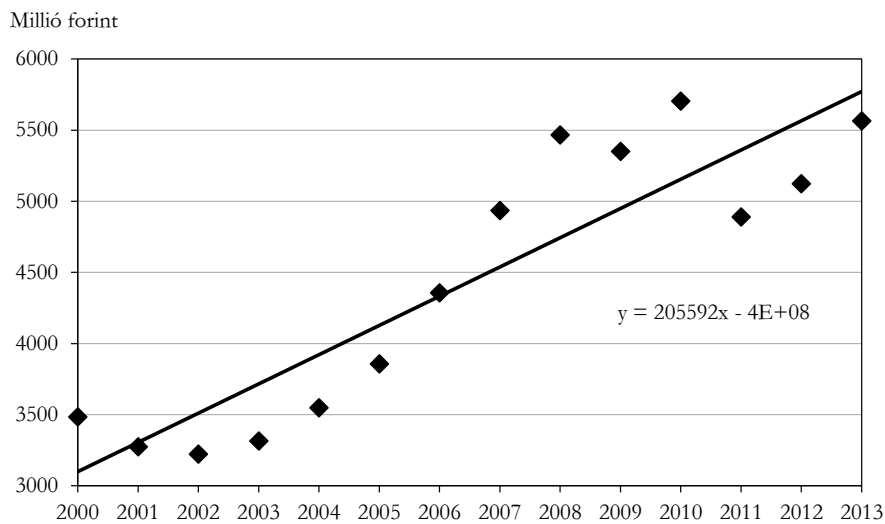
Az idegenforgalmi adót kivető települések számának alakulása
Evolution in the number of settlements levying tourism tax

Az adatok forrása: www.teir.hu (2016).

2. ábra

Az idegenforgalmiadó-bevétel alakulása
Tourism tax revenue

Az adatok forrása: www.teir.hu (2016).

Az egy településre jutó ifa tendenciája is hasonlóan alakul. A 3. ábra szerint az időszak kezdetéhez képest 14%-os csökkenés figyelhető meg. Ennek következményeként a teljes időszorra az a jellemző, hogy évente átlagosan 1%-kal csökken az egy településre jutó ifa összege (3. ábra).

3. ábra

Az egy településre jutó idegenforgalmiadó-bevétel alakulása

Tourism tax revenue per settlement

Az adatok forrása: www.teir.hu (2016).

Vizsgáljuk meg, hogy az ifa volumenét érintő változások hogyan érintik az országos szintű, teljes helyi adó összegét. Természetesen településszinten eltérő arányok figyelhetők meg, hiszen például vannak olyan települések is hazánkban, amelyek nem vetnek ki helyi adót (2015-ben 43 település). Az is jellemző, hogy a legtöbb település az iparüzési adót és a magánszemélyek által fizetendő kommunális adót veti ki. Mindez pedig azt eredményezi, hogy az ifa aránya a helyi adók között kisebb mértéket képvisel: *2000 és 2013 között átlagosan a helyi költségvetésnek 1,3%-a származott az ifából.* Ez az arány nem meglepő az ifát beszedő települések arányát tekintve.

Az idegenforgalmi adót a teljes időszakban (2000–2013) kivető települések

Az ifabevétel települések közötti eltéréseinek vizsgálatához a heterogén országos adatbázist finomítani kellett, a torzítások elkerülése érdekében:

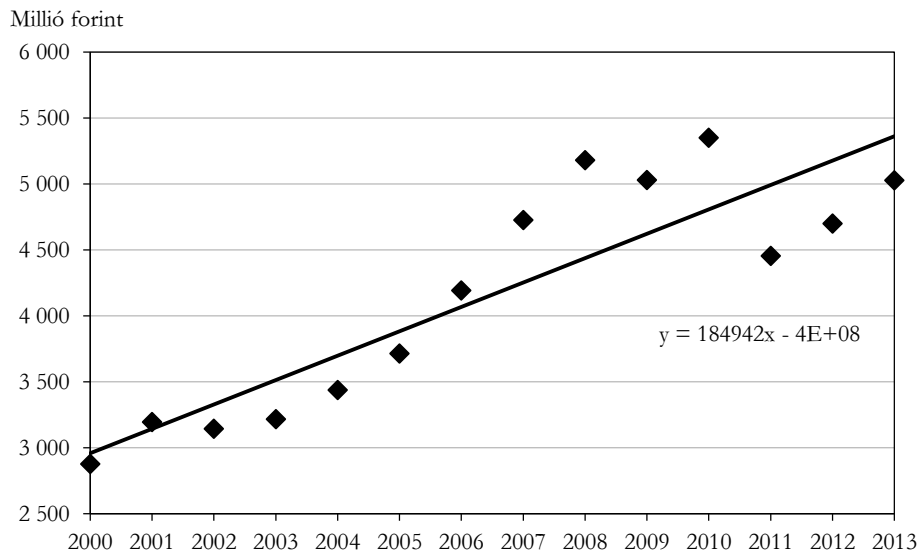
- Első lépésben, minden egyes évre vonatkozóan szűkítettük a települések számát az ifát kivető településekre. Amiatt, hogy 2000 és 2013 között számos olyan település volt, amelyek nem a teljes időszakban vetette ki ezt az adónevet, valamint településátrendeződések (-összevonások, -szétválások) is történtek, ezért minden egyes évben különböző elemszámú volt az adatbázis.
- A következő lépésben pedig csak azok a települések (n=303) maradtak bent az adatbázisban, amelyek a vizsgált időszak minden évében kivetették az ifát.

Az adatbázis-építést az adott időszakban bekövetkező településátrendeződések is megnehezítették. Annak érdekében, hogy a településsoros adatok minden vizsgált évben egységesek legyenek, a 2013. évi településlistának megfelelően fésültük össze az adatokat. Ennek eredményeképpen 303 település adataival végeztük el az elemzés további lépéseit.

A vizsgált településeken az ifa volumene 2000 és 2013 között évente átlagosan több mint 4,4%-kal nőtt. A jelenségre illeszthető – a 4. ábrán bemutatott – lineáris trendfüggvény meredekségét ($\beta=184\,942$ ezer forint; $p<5\%$) összevetettük a 2. ábrán már bemutatott, valamennyi ifát beszedő településre vonatkozó függvény meredekségével.

4. ábra

Az idegenforgalmiadó-bevétel alakulása az azt folyamatosan kivető 303 településen Size of tourism tax revenue at 303 settlements

Az adatok forrása: www.teir.hu (2016).

Annak ellenére, hogy az ifát kivető települések száma egyes években – különösen a 2009. utáni időszakban – közel 50%-ra szűkült, az ifabevétel éves átlagos növekedésének mérséklődése ennél kisebb mértékű volt. A különbség a két paraméter között 20 650 ezer forint, ami csak 10%-os csökkenést jelent. Mindez arra enged következtetni, hogy a 2000 óta folyamatosan, minden egyes évben ifát beszedő települések között vannak azok, amelyek nagymértékben hozzájárulnak ezen adó nem országos volumenéhez.

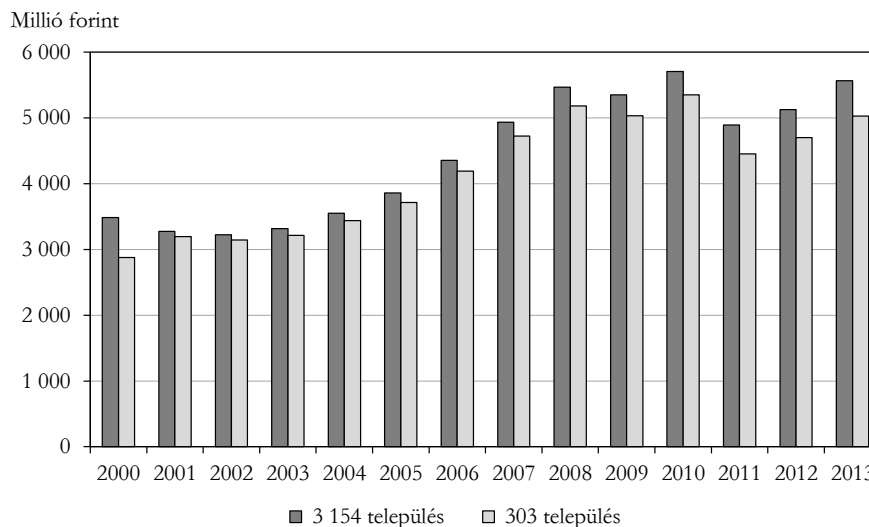
A legnagyobb összegű idegenforgalmi adót beszedő települések

A települések 2013. évi száma alapján megállapíthatjuk, hogy Magyarország településeinek mindössze 10%-a vetette ki az ifát a vizsgált időszakban folyamatosan. Ezek a települések azonban az ifa teljes országos összegének átlagosan több mint 93%-át adták (5. ábra).

5. ábra

Az idegenforgalmiadó-bevétel alakulása a teljes (3154) és a szűkített (303) településlista esetén

Tourism tax revenues by full list (3154) and short list (303) of settlements

Az adatok forrása: www.teir.hu (2016).

A szűkített településlistában tehát csak kismértékben csökkent a volumen, ami azt jelenti, hogy az egyes települések között igen nagy a differencia az ifa nagyságát tekintve. Ebből pedig az következik, hogy a befolyt összeg sorsát (közvetlen visszaforgatás a turizmusba vagy címkézetlen felhasználás a közfeladatok ellátása érdeké-

ben) több tényező is befolyásolhatja: a település mérete, területi elhelyezkedése, turisztikai jelentősége, a turisztikai koncepció kialakítása stb.

A legtöbb ifabevétellel rendelkező települések éves rangsorainak összeállítása alapján a rangsorok legfontosabb jellemzői a következők:

- Az évenkénti rangsor első tíz települése adja átlagosan az országban keletkező ifa 54%-át. Ezeknek a településeknek az aránya azonban 2011-től csökkenni kezdett, és az időszak végén 45% volt.
- Az ifa volumenének 90%-át a teljes időszakban átlagosan 58 település adta, koncentrációjuk több időszakban megfigyelt lazulásával.
- 2000 és 2013 között az első tíz helyezésen 16 település osztozott (3. táblázat).

3. táblázat

Az idegenforgalmiadó-bevétel éves (14) rangsoraiban első tíz helyezést elért települések szerepléseinek száma

Settlements at first ten places in annual rankings (14)

Település	Szereplések száma	Település	Szereplések száma
Balatonföldvár	3	Harkány	6
Balatonfüred	14	Hévíz	14
Budapest	12	Keszthely	6
Bük	14	Miskolc	2
Eger	10	Sárvár	7
Győr	2	Siófok	14
Gyula	3	Sopron	13
Hajdúszoboszló	14	Szeged	8

Az adatok forrása: www.teir.hu (2016).

A 3. táblázat megmutatja, hogy a rangsor élvonalában található 16 településsel valamennyi régió képviselteti magát, és a mind a 14 évben a rangsor elején szereplő 5 között 2 Balaton-parti település található. Rajtuk kívül több fürdőváros (például Sárvár, Bük) is rendszeresen a legtöbb ifát beszedő települések között van.

A rangsor elején legtöbbször szereplő települések „húzó” szerepe az ifa terén érthető, egyrészt ezek egyben hazánk leglátogatottabb települései, másrészt az általuk kivetett adó mértéke is magas (4. táblázat).

A 3. és a 4. táblázatban szembevetendő, hogy Budapest nincs mindegyik évben az első tíz helyezett között, és a 2013. évi ifarangsorban sem szerepel. A fővárosban ugyanis a kerületi felosztás miatt az ifakivetési szabályok – természetesen a törvény keretei között – egyediek. A Fővárosi Önkormányzat és a kerületi önkormányzatok közötti forrásmegosztást a *2006. évi CXXXIII. törvény* szabályozza, mely szerint a fővárosi önkormányzat által kivetett helyi adókból származó bevételt, továbbá 2014-től az ezekhez kapcsolódó bírságból és pótlékból beszedett bevételt is meg kell osz-

tani. A 2010. évi CLIII. törvény pedig módosította a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvényt, így az ifára vonatkozó szabályozást is.

4. táblázat

**Magyarország legtöbb idegenforgalmi adót beszedő
és leglátogatottabb települései, 2013**

Most often visited settlements in Hungary collecting most tourism tax, 2013

Rangsorszám	Ifabevétel	A látogatók száma
	alapján	
1.	Hévíz	Budapest
2.	Hajdúszoboszló	Hévíz
3.	Siófok	Hajdúszoboszló
4.	Bük	Siófok
5.	Balatonfüred	Bük
6.	Sárvár	Balatonfüred
7.	Sopron	Sárvár
8.	Eger	Zalakaros
9.	Szeged	Sopron
10.	Miskolc	Szeged

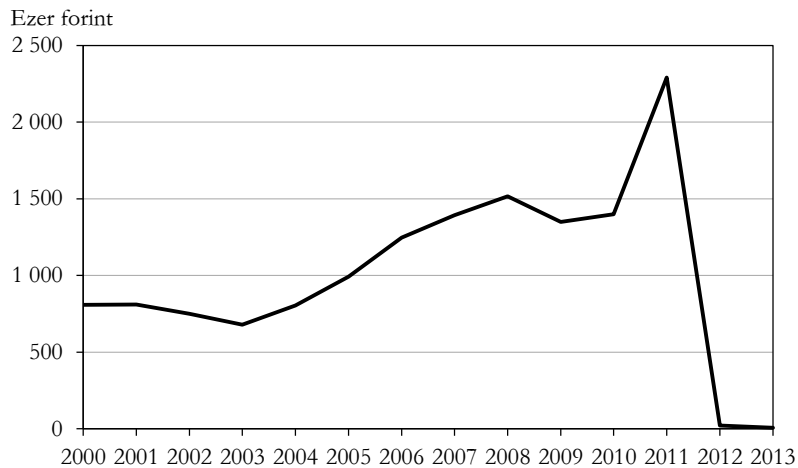
Az adatok forrása: www.teir.hu és www.szakmai.itthon.hu (2016).

Az új rendelkezésig a Fővárosi Önkormányzat joga volt kivetni az ifát az egész főváros területén, és a befolyó teljes összeg a forrásmegosztás részét képezte. A módosítás következtében azonban a Fővárosi Önkormányzat csak akkor vezetheti be rendeletével ezt az adónemet, ha az érintett kerületi önkormányzat minden adóév tekintetében abba beleegyezik. Így viszont azok a kerületek részesednek a Fővárosi Önkormányzat által beszedett ifából, amelyek az adott adóévben lemondtak annak bevezetéséről. 2012-ben 12, 2013-ban 15 kerület jelezte, hogy saját maga kívánja a helyi ifát kivetni (ado.hu). Egyértelmű, hogy azok a kerületek vetik ki maguk ezt az adónemet, amelyek nagy idegenforgalmi vonzerővel rendelkeznek. Budapest ifabevétele emiatt nagymértékben csökkent, 2013-ban már csak 7,3 millió forint volt (6. ábra). A TeIR adatbázis a kerületekben maradt ifa nagyságát nem tartalmazza, és míg a főváros a rangsorban 2011-ben a 49., addig 2013-ban már csak a 83. helyen állt.

Kerületi szintű megoszlás a turizmusonline elektronikus portálon érhető el. Az ott található adatok azt mutatják, hogy míg 2013-ban az V. kerület a teljes ifabevétel 37%-át adta, addig a Fővárosi Önkormányzat mindössze az 1%-át (7. ábra).

6. ábra

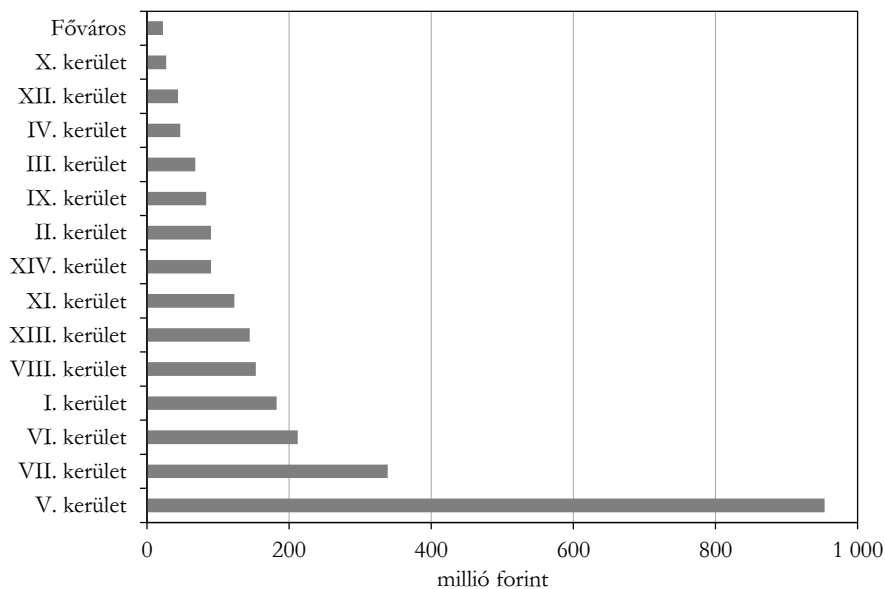
Az idegenforgalmiadó-bevétel alakulása Budapesten
Tourism tax revenues in Budapest

Az adatok forrása: www.teir.hu (2016).

7. ábra

Idegenforgalmiadó-bevétel a budapesti kerületekben, 2013
Tourism tax revenues in districts of Budapest, 2013

Az adatok forrása: www.turizmusonline.hu (2013).

A kerületi adatokat is beillesztve a 2012 és 2013-as rangsorba – hiszen az új szabályozás értelmében 2012-től vethetik ki „önállóan” az ifát – az első tíz helyezett közé bekerült az V–VIII. kerület. Ezek a kerületek a 2012. évi országos ifabevétel 20%-át termelték ki, ami jelentős arány. 2013-ban az említett kerületekből a VIII. kerület helyett az I. kerület szerepelt a rangsor elején, és együttesen már 22%-át adták az ország összes ifabevételének (5. táblázat).

5. táblázat

**Az idegenforgalmiadó-bevétel szerinti rangsor élmezőnyében
található települések és fővárosi kerületek**

Premier settlements and capital districts by size of tourism revenues

Rangsorszám	2012	2013
1.	Budapest V. kerület	Budapest V. kerület
2.	Hévíz	Hévíz
3.	Hajdúszoboszló	Hajdúszoboszló
4.	Siófok	Budapest VII. kerület
5.	Balatonfüred	Siófok
6.	Bük	Bük
7.	Budapest VII. kerület	Balatonfüred
8.	Budapest VI. kerület	Budapest VI. kerület
9.	Budapest VIII. kerület	Budapest I. kerület
10.	Sopron	Sárvár

Az adatok forrása: www.teir.hu (2016) és www.turizmusonline.hu (2013).

A budapesti kerületek a következő turisztikailag jelentős településeket szorították ki az ifa rangsorból: mind 2012-ben, mind 2013-ban Eger, Miskolc, Szeged, valamint 2012-ben Győr, Sárvár és 2013-ban Sopron.

Az idegenforgalmi adó felhasználása

Sajnos a települések ifafelhasználásáról nem rendelkezünk adatbázissal. A világhálón településenként sok információ begyűjthető, de ezen információk alapján nem állítható elő teljes körű elemzésre alkalmas adatbázis. Emiatt csak Nyíregyháza, Hévíz és Paloznak ifafelhasználási példáit mutatjuk be.

Nyíregyháza következetes turisztikai koncepciónak köszönheti elmúlt évekbeli sikerét. Az önkormányzat 2006-ban fogadta el azt a koncepciót, melyben az erősségeket, a gyengeségeket, a lehetőségeket, a fenyegetéseket kimutató (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats – SWOT-) analízist és forráselemzést követően meghatározták a város turisztikai célpiramisát. A célpiramis jövőképet, átfogó célokat és konkrét turisztikai stratégiai célokat tartalmaz (Nyíregyháza turizmusfejlesztési koncepciója 2006). 2011-re vonatkozóan az önkormányzat már sikeresen pályázott

az Észak-Alföld Operatív Program (ÉAOP) keretében, és a helyi TDM-szervezet együttműködésével megvalósuló turisztikai fejlesztésekről (ipari műemlék Víztorony felújítása Sóstógyógyfürdőn, a harangodi információs pavilon felújítása Nagykállóban, turisztikai tájékoztató táblák kihelyezésre a TDM-településeken) számolt be (www.nyiron.hu 2016).

2013-ban a külföldről érkező vendégek száma 38, a belföldi vendégek száma 30%-kal növekedett. Az ifabevétel 80 millió forintra, a megelőző évhez képest 62%-kal nőtt (Papp–Molnárné Barna 2014). Ennek eredményeképpen a megyeszékhelynek lett a 2013-ban ifát fizető 669 település közül a 29. legnagyobb adóbevétele. Az ifa visszaforgatása a turizmus kommunikációjára olyan mértékű volt a településen, hogy 2014-ben a Turizmus és Profit Konferencián, Nyíregyháza nyerte el a legjobb turisztikai város címet (www.kormany.hu 2014).

A 2013. évi rangsor alapján *Hévíz* volt az ország legtöbb ifát befizető települése. A település nyilvános képviselő-testületi üléseiről készült jegyzőkönyvek elérhetők az interneten. A 2011. december 14-ei jegyzőkönyvben konkrétan megtalálható a befolyt ifa nagysága, amelynek felhasználási céljai a következők:

1. A Polgármesteri Hivatal dologi kiadásán belül turisztikai, idegenforgalmi hirdetés megjelentetése.
2. A Turizmus Marketing Egyesület támogatása (Képviselő-testületi ülés jegyzőkönyv kivonata, *Hévíz* 2011).

A 2016. január 28-ai jegyzőkönyv szerint: „*Hévíz Város Önkormányzat 2016–2023 közötti időszakban az ifa bevételei terhére évente legalább 19.500.000,- forint (azaz tizenkilencmillió-ötszáz ezer forint) működési támogatást biztosít az első pontban szereplő pályázat fenntartásához a Hévíz TDM Egyesület számára.*” (Képviselő-testületi ülés jegyzőkönyve, *Hévíz* 2016)

Paloznak Veszprém megyében, a Balatonfüredi járásban helyezkedik el, és nem szerepel az ifabevételi rangsor első tizedében. A település két legfontosabb tevékenysége a borászat és a turizmus területén összpontosul. Az ifaadatok tekintve *Paloznak* a szűkített településlistában szerepelt, mert 2000 és 2013 között folyamatosan kivetette az ifát. Ennek nagyságát tekintve *Paloznak* a települések első harmadában helyezkedett el 2000 és 2013 között (49–86. helyezés). A szűkített településlista 303 településén keletkező összes ifának látszólag töredékrésze (átlagban: 0,19%) származik *Paloznak*-ról, mégis ennek az évente átlagosan kétszeresével több mint 8 millió forintnak a szerepét önkormányzati rendelet határozza meg. Idegenforgalmi Alap létrehozásáról rendelkeztek, amelynek célja, hogy az ott élő lakosok „*nagy részének megélhetését jelentő szolgáltatásainak színvonala emelkedjen azáltal is, hogy a turizmusból keletkező önkormányzati bevételek a turizmus fejlesztése érdekében kerüljenek felhasználásra.*” (4/2009 rendelet, *Paloznak* 2009) Az Idegenforgalmi Alapból pályázat, kérelem vagy egyéb megállapodás útján a következő célok támogathatóak:

- magán szálláshelyek komfortfokozat-emelésének támogatása;
- a tartósan turisztikai célra hasznosított ingatlan, ingatlanrész korszerűsítésének; felújításának, komfortfokozat növelésének támogatása;

- turisztikai szolgáltatások bővítése, korszerűsítése, a strandon, illetve a kempingben animáció nyújtása;
- turisztikai célú pályázatok önrészeinek finanszírozása;
- turisztikai célú egyesületek, TDM-szervezetek működésének támogatása (4/2009 rendelet, Paloznak 2009).

Összefoglalás

Elemzésünk alapján megállapíthatjuk, hogy az ifa jelentősége településszinten rendkívül eltérő. Az ifa visszaforgatásának kívülállóként történő megtétele emiatt kétoldalú, hiszen azok a települések, amelyek turisztikailag vonzóak, általában gazdaságilag is rendelkeznek akkora potenciállal, hogy az ifát teljes egészében vissza tudják forgatni a turizmusba. Azok a kisebb települések, akik jóval kevesebb ifát tudnak kitermelni és forráshiánnyal is küszködnek, az ifát a közfeladatok ellátására kénytelenek fordítani. Azt azonban, hogy mi számít közfeladat ellátásának vagy turisztikai fejlesztésnek (például a kistelepülés központjának rendbetétele vagy az utak rendbetétele, kerékpárutak kiépítése), sok esetben nehéz eldönteni.

Mindemellett az ifa mértékében semmiféle különbség nem mutatkozik a szálláshely színvonalára, ami abból fakad, hogy az önkormányzatok szabadon dönthetnek arról, hogy mennyi ifát szednek be.

Véleményünk szerint a település turisztikai múltja, a települést vezetőik döntése a turizmus fejlesztése érdekében, a település nagysága, elhelyezkedése stb. nagymértékben befolyásolja mind az ifa volumenét, mind annak visszaforgatását. Ahhoz, hogy ezek a befolyásoló tényezők minél pontosabban meghatározhatóak legyenek, további elemzések szükségesek.

Az ifa elemzését a jövőben a települési adatok aggregálásával és megyei, illetve regionális szintű vizsgálatával folytatjuk, speciális mérőszámokat (variációs koefficiens, az α - és β -konvergencia, valamint a Hoover-index) alkalmazva mind a területi differenciák, mind a koncentráció mértékének kimutatása érdekében.

IRODALOM

- CSIZMADIÁNÉ, C. V.– SÁRINÉ, Cs. E.– MOLNÁR, T. (2015): Potentials of local economic development in aspect of tourism *Deturope: Central European Journal of Tourism and Regional Development* 7 (2): 175–187.
- KECSŐ, G. (2015): A helyi adók jellemzői és a működtetett helyi adók négy külföldi jogrendszerben *MTA Law Working Papers* 2015/2. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest
- MOLNÁR, T. (2016): *Empirikus területi kutatások* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- NAGY, M. (2013): Az idegenforgalom adózása rövid idegenforgalmi áttekintéssel, nemzetközi példákkal *Adó* 27 (12–13): 96–98.
- PAPP, Zs. M.–MOLNÁRNÉ BARNA, K. (2014): *Az idegenforgalmi adó-megéri kivetni?* XII. Magyar Regionális Tudományi Társaság vándorgyűlés, Konferencia előadás. 2014. november 27–28., Veszprém.

- PÉTER, E.–NÉMETH, K.–MOLNÁR, T.–MOLNÁRNÉ BARNA, K. (2015): Challenges and their possible solutions in the everchanging lake balaton region *Deturope: Central European Journal of Tourism and Regional Development* 7 (3): 50–65.
- SARUDI, CS.–MOLNÁR, T. (2004): A fejlettség településszintű elemzése a Dél-Dunántúli Régióban *Gazdálkodás* 48 (1): 23–33.

JOGSZABÁLYOK, HIVATALOS DOKUMENTUMOK

1990. évi LXV. törvény: 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról.
1990. évi C. törvény: 1990. évi C. törvény a helyi adókról.
2006. évi CXXXIII. törvény: 2006. évi CXXXIII. törvény a fővárosi önkormányzat és a kerületi önkormányzatok közötti forrásmegosztásról.
- Paloznak Község Önkormányzat Képviselő-testületének 4/2009.(07.08)/ rendelete az Idegenforgalmi Alapról
2010. évi CLIII. törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetését megalapozó egyes törvények módosításáról.
2016. évi XC. törvény Magyarország 2017. évi költségvetéséről
- Hévíz Város Önkormányzat Képviselő-testületének 2016. január 28-ai rendes nyilvános üléséről készült jegyzőkönyv
- Kivonat Hévíz Város Önkormányzatának Képviselő-testülete 2011. december 14-ei rendes nyilvános ülésének Jegyzőkönyvéből
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Konceptió, 2014-2020, A Nemzetgazdasági Minisztérium Turizmusért felelős Helyettes Államtitkársága; Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal Nyíregyháza turizmusfejlesztési koncepciója 2006

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

- www.ado.hu (2015/1): <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2015-hol-mennyi>
- www.ado.hu (2015/2): <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2014-hol-mennyit-kell-fizetni>
- www.ado.hu (2015/3): <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2013>
- www.ado.hu (2015/4): <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2012>
- www.ado.hu (2015/5): <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2011>
- www.ado.hu (2015/6): <http://ado.hu/rovatok/ado/helyi-adok-2010>
- www.ado.hu (2017): <http://ado.hu/rovatok/ado/igy-adozunk-2017-ben-elfogadjak-az-adocsomagot>
- www.adozona.hu (2016): http://adozona.hu/helyi_ado/Csokken_az_idegenforgalmi_ado_melle_jaro_al_ALHOHF
- www.kormany.hu (2015/1): <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/belgazdasagert-felelos-allamtitkarsag/hirek/az-idegenforgalmi-ado-differencialt-kiegeszítése-eloiranyzatból-nyújtott-2014-évi-támogatások-igenybesere-iranyuló-felhívás>
- www.hvg.hu (2015): http://hvg.hu/enesacegem/20150626_Meg_lehet_nyugodni_marad_az_idegenforgalm
- www.kormany.hu (2015/2): <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/hirek/megmarad-az-idegenforgalmi-ado>

- www.kormany.hu (2014): <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/belgazdasagert-felelos-allamtitkarsag/hirek/tobb-szazmilliard-forint-jut-turisztikai-fejlesztési-programokra-a-következő-unios-ciklusban>
- www.nyiron.hu (2016): <http://www.nyiron.hu/nyiregyhaza-hirek/tovabb-fejloдик-nyiregyhaza-es-a-nyirseг-turizmusa>
- www.turizmusonline.hu (2013): http://www.turizmusonline.hu/aktualis/cikk/igy_oszlik_meg_a_fovarosi_idegenforgalmi_ado
- www.szakmai.itthon.hu (2016): http://szakmai.itthon.hu/legfrissebb/-/asset_publisher/qJ3cnkpxJLwU/content/magyarország-leglatogatottabb-telepulesei-2013-ban
- www.omegahirek.hu (2016): <http://omegahirek.hu/index.php/veszpremi-hirek/6141-megszavaztak-csokken-a-kurtaxa-kiegeszito-tamogatasa>
- WAGNER, Zs. (2015): Bukhatják az ifa-kiegészítést az önkormányzatok <http://turizmus.com/fokusz/bukhatjak-az-ifa-kiegeszitest-az-onkormanyzatok-1128638>
- www.teir.hu (2016): Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer